

ADAM WICZARSKI¹

AKW

ROLA DUCHA ŚWIĘTEGO W LITURGII W ŚWIETLE PRACY „LITURGIA – ŹRÓDŁO WODY ŻYCIA” JEAN’A CORBON

Treść: Wstęp; 1. Narodziny liturgii; 2. Wypływająca ze Źródła rzeka wody żywej – Duch Święty; 3. Duch Święty – wielkim liturgiem celebracji Eucharystii; Zakończenie; Streszczenie; Summary: *The role of The Holy Spirit in liturgy, in the light of work „Liturgy – the source of living water” by Jean Corbon*; Bibliografia.

Słowa kluczowe: Duch Święty, liturgia, Źródło, Eucharystia, przebóstwienie.

Key words: The Holly Spirit, liturgy, Source, Eucharist, divinization.

Wstęp

Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga nosi w sobie niegasnące i trawiące go pragnienie spotkania ze swoim Stwórcą, z Tym, który obdarzył go istnieniem, tchnieniem życia. Tęsknota za Bogiem towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów. Doskonale ujął to psalmista: „Boże, Ty Boże mój, Ciebie szukam; Ciebie pragnie moja dusza, za Tobą tęskni moje ciało, jak ziemia zeschła, spragniona, bez

¹ ADAM WICZARSKI, doktorant teologii duchowości na Akademii Katolickiej w Warszawie, w 2020 roku uzyskał licencjat kanoniczny z teologii duchowości, od 1995 roku związany z Instytutem Świeckim Życia Konsekrowanego Świętej Rodziny w Łomiankach, od 1998 roku jest członkiem afiliowanym tegoż Instytutu, od 1999 roku zaangażowany w działalność Ogniska Świętej Rodziny w Poznaniu. Od 1990 roku prowadzi życie rodzinne. ORCID: 0009-0005-9663-6998.

wody” (Ps 63,2). Człowiek pragnie Boga, który jest źródłem życia. Jego łaska zaspokaja pragnienia człowieka.

Ojciec Jean Corbon² w pracy *Liturgia – źródło wody życia* podejmuje temat liturgii, która wypływa ze źródła, jakim jest Trójca Święta. Ona też prowadzi człowieka do udziału w wewnętrznym życiu Trójjedynego Boga. Podobną myśl odnajdujemy w Katechizmie Kościoła Katolickiego, w rozdziale poświęconym ekonomii sakramentalnej: *Liturgia – dzieło Trójcy Świętej*. Katechizm ukazuje rolę każdej z Osób Trójcy Świętej w liturgii. Podobnie czyni Jean Corbon w swojej pracy. W niniejszym artykule zostaną przedstawione jego przemyślenia, dotyczące roli Ducha Świętego w odniesieniu do liturgii.

1. Narodziny liturgii

Jean Corbon, będący mistykiem³ i niezwykle cenionym teologiem jest autorem IV części Katechizmu Kościoła Katolickiego traktującej o modlitwie⁴. Jednocześnie, gdy Jean Corbon został włączony do zespołu redakcyjnego Katechizmu, został poproszony o przejrzanie jego całości i naniesienie uwag. Najwięcej z nich dotyczyło II części, poświęconej liturgii. W związku z tym został poproszony o przeredagowanie tej sekcji. Jean Corbon uczynił to, ukazując trynitarny charakter

² Jean Corbon urodził się 1924 r. w Paryżu. Jako kilkunastoletni młodzieniec wstąpił do zgromadzenia Ojców Białych – wspólnoty zakonnej specjalizującej się w ewangelizacji Afryki. W 1943 roku brał udział w kampanii włoskiej. Święcenia prezbiteratu przyjął w 1951 roku. Rok później rozpoczął studia w prestiżowym Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie. W latach 1953-1954 studiował arabistykę w Instytucie w Tunisie, prowadzonym przez Ojców Białych. W 1955 roku podjął naukę w Dominikańskim Instytucie Studiów Orientalnych w Kairze, powstałym w 1928 roku. Tam poświęcił się studiowaniu myśli świata arabskiego i islamu. W Bejrucie odkrył swoje powołanie w powołaniu. W 1956 roku, jadąc na motocyklu, uległ poważnemu wypadkowi. Podczas leczenia i rekonwalescencji podjął życiową decyzję zmiany obrządku. Po kilku latach przygotowań, w 1959 roku, Jean Corbon opuścił wspólnotę Ojców Białych. Uzyskał wówczas pozwolenie na zmianę rytu i posługę jako prezbitera Greckiego Melchickiego Kościoła Katolickiego w Libanie. Jako „melchita” z pasją poświęcał się pracy dydaktycznej i naukowej. Wykładał liturgikę i ekumenizm na katolickich uniwersytetach św. Józefa w Bejrucie i Ducha Świętego w Kalik. W latach 1957-1996 był kapłanem sióstr dominikanek w Bejrucie. Brał także udział w pracach międzywyznaniowych komisji ekumenicznych. Zajmował się również formacją kleru. Opublikował m.in.: *Chrześcijańskie doświadczenie w Biblii* (1963), *Orientalna modlitwa Kościołów* (1974), *Kościół Arabów* (1977), *Liturgia źródła* (1983). Zginął w wypadku samochodowym w 2001 roku. Zob. T. KWIECIEŃ, *Wprowadzenie*, w: J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, Poznań 2005, s. 5-9; T. KWIECIEŃ, *Jean Corbon. Żywe wody liturgii*, w: J. MAJEWSKI, J. MARKOWSKI (red.), *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 3, Warszawa 2006, s. 62.

³ Por. K. POROSŁO, *Wpływ teologii liturgii Jeana Corbon na sekcję liturgiczną Katechizmu Kościoła Katolickiego*, „Roczniki Teologiczne” 61 (2014), z. 8, s. 138.

⁴ Por. T. KWIECIEŃ, *Wprowadzenie*, s. 6.

liturgii, wręcz jej trynitarną naturę⁵. W tej sekcji Katechizmu ujawniło się jego wyzucie pneumatologiczne. Uwzględnimy je w tym opracowaniu⁶.

We wstępie omawianej książki, znajdujemy próbę „zagładnięcia” przez autora w wewnętrzne życie Boga. Autor chce przybliżyć Tego, którego świadomie, a czasem nieświadomie poszukujemy, i który jest naszą – czasem zwerbalizowaną, a czasem niewypowiedzianą największą tęsknotą. Bóg jest Ojcem. Jest Stwórcą, źródłem wszystkiego, co istnieje. Bóg Ojciec jest odwiecznym, dynamicznym źródłem wewnątrz Trójcy Świętej. „Jest źródłem Słowa, które wyraża i Tchnienia, które wydaje”⁷. Ojciec jest także źródłem komunii, w której Logos jest totalnie zwrócony ku Niemu, ofiarowując mu całego siebie oraz wszystko co Ojciec zrodził. Także Duch Święty, zauważa Jean Corbon, będący cały z Boga, jest Jego darem a w swoim przyjmowaniu całkowicie się Jemu oddaje. A zatem, „w komunii Trójcy Przenajświętszej żadna Osoba nie jest określana przez samą siebie. Nie istnieje ani «w sobie», ani «dla siebie». Takie słowa wskazywałyby na uschniecie i śmierć. W komunii Boga żywego misterium każdej Osoby polega na tym, by być dla Drugiej: «O, Ty!»”⁸.

Trójca Święta jest komunią Ojca i Syna i Ducha Świętego. Ta komunia jest udzielaniem się miłości w Trójjedynym Bogu. Jest ona odwieczna. Jest niczym rzeka wody żywej pulsująca darem i przyjmowaniem. W Trójcy Świętej każda Osoba jest darem i przyjmowaniem. Jest porywem miłowania Drugiego oraz radością darmo dawaną i przyjmowaną w wolności. Jednocześnie jest to miłość rozlewająca się na całe stworzenie. Ta niepojęta miłość przenika komunie Niepojętego, po Trzykroć Świętego Boga, który jest „Kimś Całkiem Innym”⁹. Owa rozlewająca się miłość wypływa z mieszkającego w Bogu, w Jego komunii miłości, gorącego niecierpiącego zwłoki pragnienia, by przebywać przy każdym człowieku. Działanie Boga, udzielanie się miłości wewnątrz Trójcy Świętej, towarzyszy początkom każdego człowieka. Ten początek wypływa z pragnienia Boga. Bóg Ojciec spogląda na swojego Syna i z tego spojrzenia wyłania się w Nim pragnienie stworzenia człowieka¹⁰. To pragnienie Boga rodzi w stworzonym człowieku, od początku jego istnienia, tęsknotę za swoim Stwórcą. I właśnie pomiędzy tym niegasnącym umiłowaniem człowieka przez Boga, a tęsknotą człowieka za Bogiem, pomiędzy darem a jego przyjmowaniem, rozgrywa się cała historia zbawienia, także dramat ludzkich dziejów. Pomimo faktu odwrócenia się człowieka od Boga, pomimo jego pograżenia się w grzechu, który prowadzi do śmierci wiecznej, Bóg nieustannie daje się człowiekowi.

⁵ Por. TENŻE, *Jean Corbon. Żywe wody liturgii*, s. 65.

⁶ Por. K. POROSŁO, *Wpływ teologii liturgii Jeana Corbon*, s. 136-137.

⁷ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 30.

⁸ *Tamże*.

⁹ *Tamże*, s. 31.

¹⁰ *Tamże*, s. 33.

Nie przestaje być darem. Daje mu słowo, obietnicę życia, obietnicę pokonania władzy śmierci. Daje obietnicę Wydarzenia, które raz na zawsze od niej wyzwoli człowieka. Słowo obietnicy daje początek ekonomii zbawienia. I tu pojawia się na horyzoncie Duch Święty. Boski Poczyszyciel, począwszy od Abrahama aż do Maryi, cierpliwie przygotowuje lud na Wydarzenie zbawcze o wymiarze kosmicznym. Jest to czas pozornej nieobecności Wszechobecnego. Bo ten czas jest przeniknięty nadzieją oczekiwania na Jego objawienie. W tym czasie Duch Pański, w sobie właściwy sposób, gromadził wspólnotę Jahwe. Wzbudzał proroków, którzy wyjaśniali sens Wyjścia narodu wybranego z niewoli egipskiej, także przymierza synajskiego oraz zbliżającego się królestwa Bożego, którego symbolem była Ziemia Obiecana. W tym biblijnym czasie ujawniała się, coraz wyraźniej, pedagogia Boga wobec człowieka. Bóg objawiał swoją wierność wobec niewierności swojego ludu.

Duch Pański przez wieki prowadził i przygotowywał ludzi do Wydarzenia zbawczego, które jest treścią Nowego Przymierza. To właśnie „Gdy jednak nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo. Na dowód tego, że jesteście synami, Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: Abba, Ojczy!” (Ga 4,4-6).

Na początku pełni czasu, zatem czasu, gdy zaczęły się wypełniać Boże obietnice, pojawiła się Maryja. Ona została ukształtowana przez Ducha Świętego. Zyskała pełną świadomość, „że najbardziej płodnym działaniem człowieka jest być «otwartym» na Boga”¹¹. Stąd Jej zgoda na propozycję Ojca, by być Matką wcielnego Jego Syna: „Oto Ja służebnica Pańska, niech Mi się stanie według twego słowa!” (Łk 1,38). W niepokalanej Maryi, pełnia obdarowania spotkała się z pełnią przyjęcia. Bóg wypełnia tęsknotę człowieka, która znajduje pełne ukojenie w Tym, który jest Pragnieniem, by zbawić wszystkich ludzi.

Maryja ofiarowała i powierzyła całą siebie Duchowi Świętemu. On, będąc wylaniem miłości Ojca, sprawił, że stała się nosicielką i rodzicielką Słowa. „Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego okryje Cię cieniem. Dlatego też Święte, które się narodzi, będzie nazwane Synem Bożym” (Łk 1,26). Moc Bożej miłości przeniknęła Jej osobę. Została zapoczątkowana realizacja Wydarzeń zbawczych ku odkupieniu całej ludzkości z grzechów.

Misterium wcielenia Syna Bożego jest spełnieniem Bożych obietnic o Emmanuelu. „Pan sam da wam znak: Oto Panna pocznie i porodzi Syna, i nazwie Go imieniem Emmanuel” (Iz 7,14). Obecność Boga na ziemi stała się historycznym

¹¹ *Tamże*, s. 36.

faktem. Pojawił się Jezus, Słowo Ojca. Nastąpiło wtargnięcie Dnia w mrok ludzkiej nocy. Pojawiła się rzeka wody życia wiecznego pośród historii człowieka, przerażonego wizją śmierci wiecznej.

Od momentu inkarnacji Syna Bożego, cała moc miłości przenika ludzkość. Ogarnia ją, namaszcza i ożywia. Ojciec daje ludziom siebie całkowicie, a Jezus z Nazaretu całkowicie Go przyjmuje. W Jezusie, Synu Człowieczym, każdy człowiek jest ofiarowany Ojcu a On otwiera się na każdego człowieka. Ojciec odnajduje w swoim umiłowanym Synu oblicze człowieka, zniekształcone przez grzech. Przez Jezusa, każdy człowiek będzie mógł stać się radością Ojca, upragnionym miejscem, w którym On będzie mógł zamieszkać¹².

W liturgicznym „teraz”, zatem „w godzinie Jezusa”, dokonuje się dzieło naszego zbawienia, Jezus otwiera człowiekowi nowy ogród życia. Otwiera mu nowy raj, stając się Źródłem dającym życie wieczne. Przez Jezusa Chrystusa pojawia się w ludzkiej doczesności wylana Miłość Trójcy Świętej. Ojciec nieustannie daje się człowiekowi cały, dając swego Jedyne Syna i Ducha Świętego. „W tej godzinie”, godzinie krzyża, Jezus oddał się całkowicie Ojcu, wydając swoje życie za zbawienie świata. Krzyż stał się epifanią Bożej miłości. Ujawnił on także „rozdarte” serce Ojca, z którego wypływa życie wieczne.

Krzyż został rozjaśniony chwałą zmartwychwstania ukrzyżowanego Jezusa. Jego ciało zostało złożone w grobie. Nie pozostało w nim więcej niż trzy dni, aby spełniły się zbawcze obietnice. „Zglądano Go z krainy żyjących; za grzechy mego ludu został zbity na śmierć. Grób Mu wyznaczono między bezbożnymi (...) Po udrękach swej duszy ujrzy światło i nim się nasyci” (Iz 53,8-12). Pragnienie Boga, Źródła życia, pochyliło się nad grobem. On stał się pusty. Ukrzyżowany wcielony Syn Boży zmartwychwstał. „Grób pozostaje znakiem najwyższej miłości, dzięki której Słowo przyjęło nasze ciało, ale nie jest już miejscem Jego ciała. [...] W Chrystusie zmartwychwstałym, Słowo Wcielone jest żywym Człowiekiem, a człowiek staje się synem Bożym. W Nim wypełniło się gorące umiłowanie człowieka przez Ojca: «Tyś Synem moim, Ja Ciebie dziś zrodziłem». W tym dniu narodzin rzeka wody życia, wylewając się z grobu ku nam w niezniszczalnym ciele Chrystusa, stała się LITURGIĄ¹³.

Niewyczerpanym źródłem liturgii jest Ojciec. Jest nim także zmartwychwstały Jego Syn. Jego ciało zostało przeniknięte chwałą Ojca. Od zmartwychwstania, Jezus zjednoczony z Ojcem żyje pełnią swego człowieczeństwa. Jaśniej w swoim

¹² *Tamże*, s. 40.

¹³ *Tamże*, s. 52.

ciele chwałą Ojca. Jest złączony ze Źródłem życia i daje życie. Katechizm Kościoła Katolickiego (1085) uczy, że „Chrystus oznacza i urzeczywistnia w liturgii Kościoła przede wszystkim swoje Misterium Paschalne [...], które nie przemija [...] – nie może pozostawać jedynie w przeszłości, ponieważ przez swoją Śmierć zniweczył On śmierć, a ponadto, to kim Chrystus jest, to, co uczynił i co wycierpiał dla wszystkich ludzi, uczestniczy w wieczności Bożej, przekracza wszelkie czasy i jest w nich stale obecny. Wydarzenie Krzyża i Zmartwychwstania trwa i pociąga wszystko ku Życiu”.

Przytoczone sformułowanie katechizmowe pokazuje jak bardzo myśl Jeana Corbon jest osadzona na nauce Magisterium Kościoła. Nie będzie też nadużyciem stwierdzenie, że ta nauka, w części poświęconej liturgii jest, w pewnym sensie, inspirowana nauczaniem libańskiego teologa.

Misterium Paschalne Chrystusa pociąga ku pełni, ku prawdziwemu Życiu, całą ludzkość i każdego człowieka indywidualnie. Pełnia człowieka zbawionego polega na uczestnictwie w życiu Trójjedynego Boga. Sobór Watykański II tak to wyraził: „Przedwieczny Ojciec, na skutek najzupełniej wolnego i niezgłębionego zamysłu swej mądrości i dobroci, stworzył cały świat, a ludzi postanowił wynieść do udziału w życiu Bożym” (KK 2).

2. Wypływająca ze Źródła rzeka wody żywej – Duch Święty

Wydarzenia śmierci i zmartwychwstania Jezusa dokonały się «raz na zawsze». Dotyczą jednak i przenikają całą historię ludzkości. Ich wartość zbawcza jest ponadczasowa. Bo Zmartwychwstały w swoim człowieczeństwie wstąpił do Ojca i zasiadł po Jego prawicy „aby teraz wstawiać się za nami” (Hbr 9,24).

Jezus Chrystus, wstępując do nieba, dostąpił pełni chwały. Odkupionym grzesznikom otworzył dostęp do Ojca w niebie. Wcześniej pouczał swych uczniów: „Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze Mnie” (J 14,6). W ten sposób objawił też, że ostatecznym powołaniem człowieka jest dom Ojca w niebie. „W domu Ojca mego jest mieszkań wiele. Gdyby tak nie było, to bym wam powiedział. Idę przecież przygotować wam miejsce” (J 14,2).

Jezus, zasiadający po prawicy Ojca, jest Kapłanem nowego i wiecznego Przyjścia. Przed obliczem Ojca jest On obecny ze wszystkim, co przeżył i wycierpiał dla odkupienia ludzi. W sanktuarium niebieskim, proces zbawczy osiągnął pełnię. On został rozpoczęty krzyżową śmiercią Wcielonego Słowa na Golgocie i Jego chwalebnym zmartwychwstaniem w „pierwszy dzień tygodnia”. Zmartwychwstały Chrystus wszedł do świątyni wiecznej. Tam u Ojca wstawia się za ludźmi odkupionymi. Na ziemi symbolami zbawczej misji Chrystusa są: krzyż i pusty grób.

Natomiast miejscem jego dynamicznego zbawczego działania wobec ludzi jest liturgia niebieska i ziemską.

Liturgia niebiańska jest sprawowana „w mieście świętym Jeruzalem, do którego pielgrzymujemy, gdzie Chrystus siedzi po prawicy Bożej jako sługa świątyni i prawdziwego przybytku” (KKK 1090). Liturgia ziemską daje przedsmak uczestnictwa w tej niebiańskiej liturgii. W liturgii ziemskiej bowiem dokonuje się sakramentalne uobecnianie czynów zbawczych Chrystusa. To On urzeczywistnia w liturgii Kościoła swoje Misterium Paschalne. Zapowiadał je w swoim nauczaniu i uprzedzał je przez swoje czyny. Gdy nadeszła Jego godzina stał się ofiarą przebłagalną za nasze grzechy „raz na zawsze” (Rz 6,10).

Jezus, umierając na krzyżu oddał Ojcu swego ducha. Został pogrzebany, zmartwychwstał i zasiada po prawicy Ojca (Hbr 7,27). Wcielony Syn Boży przeżył te wydarzenia jeden raz w historii. Ale one nie znikły w przeszłości. Misterium Paschalne Chrystusa trwa. Jego czyny trwają w wieczności Bożej. Ale z Jego woli są uobecnianie w liturgii ziemskiej (KKK 1085). Liturgia chrześcijańska je aktualizuje w sposób sakramentalny. „Misterium Paschalne Chrystusa jest celebrowane, a nie powtarzane. Powtarzane są poszczególne celebracje; w każdej z nich następuje wywołanie Ducha Świętego, który aktualizuje jedyne Misterium” (KKK 1104).

Dynamizm paschy Chrystusa nie zatrzymuje się na Jego wniebowstąpieniu. On dopełnia się w tajemnicy Pięćdziesiąticy. Wniebowstąpienie rozpoczęło zupełnie nowy czas. Jest to czas nowej relacji wiary i czas liturgii w czasach ostatecznych. Jezus nie odszedł do Ojca, by odpocząć po trudach odkupienia. Jego misja jest przedłużona w liturgii czasów ostatecznych, kiedy oczekujemy przyjścia Chrystusa w chwale. Jego przebywanie u Ojca nie oddaliło Zmartwychwstałego od ludzi. Chrystus ustawicznie pociąga «jeńców», jakimi jesteśmy, do nowego świata, do swego zmartwychwstania. Zmartwychwstały «rozdaje ludziom dary». Pierwszym i największym jest Jego Duch. To Jego obecność w liturgii ziemskiej ma moc uświęcenia. Jezus wraz z Ojcem przez Ducha Świętego udziela odkupionym grzesznikom swego życia w obfitości.

W centrum liturgii jest Ojciec. On jest Źródłem wieczności i czasu¹⁴. Od Niego wszystko ma początek. On JEST źródłem życia i nieśmiertelności, także wszelkiej łaski i prawdy. Owocem daru Jego „rozdartej” miłości jest zbawienie ludzi, dokonane przez Syna. To dzieło zbawcze aktualizuje w liturgii Kościoła Duch Święty, osobowa Agape. On jest Uświęcicielem. Dzięki temu „Liturgia jest potężną falą miłości, gdzie wszystko stało się życiem. Wszystko wydarzyło się z miłości,

¹⁴ Zob. T. KWIECIEŃ, *Błogosławione marnowanie. O Mszy świętej z Ojcem Tomaszem Kwietniem OP rozmawiają Jacek Borkowicz i Ireneusz Cieślak*, Kraków 2003, s. 38.

dzięki łasce. Oto – po wiek wieków – czas dziękczynienia! «Bo Jego miłość trwa na wieki!»¹⁵.

Po zmartwychwstaniu Jezusa nastął czas dziękczynienia i uwielbienia Ojca. To uwielbienie rozpoczęło się z chwilą, gdy Jezus został uwielbiony przez zmartwychwstanie. Ono trwa nieustannie. Potwierdzenie tych konstatacji Jeana Corbon znajduje się w soborowej Konstytucji o liturgii świętej. „Liturgia [...] jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc. [...] Z liturgii więc, a zwłaszcza z Eucharystii, jako ze źródła, spływa na nas łaska i z największą skutecznością dokonuje się to uświęcenie ludzi w Chrystusie i uwielbienie Boga, do którego, jako do celu, zmierzają wszelkie inne działania Kościoła” (KL 10).

Czas doksologiczny jest istotnym elementem celebracji odwiecznej liturgii. Doksologia polega na dynamicznej komunii trynitarnej, w której uczestniczy całe stworzenie. Ono przez Jezusa Chrystusa i wraz z Nim oddaje cześć Ojcu. Ojciec przyjmuje uwielbienie z radością. Dzieli się tą radością z odkupionymi grzesznikami w postaci daru życia przenikniętego miłością. Odwieczna liturgia jest celebracją owej uświęcającej wymiany. Istotą liturgicznej komunii jest umiejętność bycia bezinteresownym darem dla drugiego – Boga dla człowieka i człowieka dla Boga. Dar i jego przyjęcie oraz obdarowanie innego należą do misterium świętości.

Liturgia niebieska jest także nieustannym celebrowaniem powrotu wcielonego Syna Bożego do domu Ojca. Pan Jezus wstąpił do nieba nie sam, ale zabrał ze sobą wszystkie dusze świętych. On powrócił do swojego Ojca w uwielbionej naturze ludzkiej, w której dokonał zbawienia świata. Tak potwierdził wielką wartość ludzkiej natury. A Jego osobisty triumf stał się, dla wszystkich odkupionych, źródłem nadziei na osiągnięcie nieba.

Wstąpienie do nieba zmartwychwstałego Pana jest świętowaniem, także posiłkiem na wzór uczyty weselnej oraz potwierdzeniem trwałości Jego zaślubin ze swoją Oblubienicą, Kościołem. „W każdej chwili Pan historii jest Sługą swego Ciała i najmniejszego ze swych braci: On powołuje go, karmi, uzdrawia i daje mu wzrost, przebacza mu i przemienia go, wyzwała go i przebóstwia, objawia mu, że jest kochany przez Ojca i jednoczy się z Nim coraz bardziej, aż osiągnie on dojrzałość w Królestwie”¹⁶.

Zmartwychwstały wcielony Syn Boży, będąc jedno z Ojcem, jest źródłem błogosławieństwa i go udziela ludziom. Z tego błogosławionego Źródła wypływa rzeka

¹⁵ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 61.

¹⁶ *Tamże*, s. 64.

wody żywej, symbol wylania na odkupionych grzeszników Ducha Świętego. Myśl ta została pięknie wyrażona w Katechizmie Kościoła Katolickiego (nr 1082), w sekcji poświęconej liturgii. Wyczuwa się w niej inspirację naszego mistyka. „W liturgii Kościoła błogosławieństwo Boże zostaje w pełni objawione i udzielone: Ojciec jest uznawany i adorowany jako Źródło i Cel wszelkich błogosławieństw stworzenia i zbawienia; w swoim Słowie, które dla nas przyjęło ciało, umarło i zmartwychwstało, napełnia nas swoimi błogosławieństwami i przez nie rozlewa w naszych sercach Dar, który zawiera wszystkie dary: Ducha Świętego”.

Ten Duch, który już wielokrotnie zaznaczał swoją obecność w czasach poprzedzających Pięćdziesiątnicę, w tym dniu wkroczył w sposób przekraczający poprzednie interwencje. Nastąpił nowy początek. Od dnia Pięćdziesiątnicy, Duch Święty, jak pisze Corbon, jest „udzielany i przez Ojca, i przez Chrystusa. Odtąd rzeka wody życia będzie wypływać z tronu Boga i Baranka, ukazując się jako Duch Jezusa i potęga Jego zmartwychwstania. Zwłaszcza od tego dnia jest On «dany» i będzie przyjmowany i rozpoznawany jako dar zmartwychwstałego Pana. W swej głębokiej osobowej kenozie będzie się On udzielał jako Osoba. W końcu Duch Święty będzie «z Ojcem i Synem wspólnie odbierał uwielbienie i chwałę»¹⁷.

W poranek Pięćdziesiątnicy Duch Święty przychodzi dopełnić Paschę Syna Bożego. Przychodzi też po to, by w niej uczestniczyli odkupieni przez Niego grzesznicy. Odtąd nagle przychodzi Duch Prawdy ogarnia mężczyzn i kobiety swoją uświęcającą obecnością. Duch Pocieszyciel tworzy z nich nową wspólnotę. „Z grzeszników, czyni – Mędrców, z uczniów Jezusa – Apostołów”. Człowiek, przez kruchość swej ziemskiej egzystencji jest podobny do naczynia glinianego. Ale w nim, z woli Chrystusa, zamieszkała niezwykła moc. Od chwili sakramentu chrztu człowiek jest napełniony Duchem Świętym. Uświęciciel czyni z niego nowe stworzenie, ponieważ życie Ducha przenika ludzką naturę człowieka ochrzczonego, aż do korzeni jego bytu. Ochrzczeni są uczestnikami Boskiej natury. Są realnie przebóstwieni.

Duch Święty w poranek Pięćdziesiątnicy dokonał objawienia Kościoła, który narodził się w śmierci ukrzyżowanego Chrystusa. Paraklet ukazał Kościół jako Ciało zmartwychwstałego Pana, utkane z naszego człowieczeństwa. W tym dniu niewielka „reszta” ubogich w duchu uzyskała pełną świadomość, że jest Kościołem. W nim Duch Święty łączy nierozdzielnie nasze człowieczeństwo z człowieczeństwem Jezusa.

To swoiste Nowe Przymierze, będące dotąd liturgią niebieską, buduje Kościół. Wraz z wylaniem Ducha Świętego na Kościół rozpoczęła się celebracja liturgii ziemskiej. „W ziemskiej liturgii ze wszystkimi zastępami niebieskich duchów śpiewamy

¹⁷ *Tamże*, s. 68.

Panu hymn chwały. Wspominamy ze czcią świętych i spodziewamy się, że Bóg dopuści nas do ich grona. Wyczekujemy Zbawiciela, naszego Pana Jezusa Chrystusa, aż się ukaże jako nasze życie, i my razem z Nim ukażemy się w chwale” (KL 8).

Od swego wniebowstąpienia i poprzez zesłanie Ducha Świętego Jezus rozlewa pośród odkupionych grzeszników rzekę wody życia. Carbon nazywa ją liturgią. Rozlewa w Kościele, będącym Jego Ciałem, a przez Kościół na cały świat¹⁸. W liturgii wylewa się na jej uczestników Duch życia Jezusa. Jego rola jest nieoceniona, ponieważ, jak pisze Jean Corbon, Duch Święty jest „macierzyńskim posłannictwem Ojca wobec ludzi, ażeby poznali Syna, zostali w Niego włączeni i przekazywali Jego życie. Dlatego też w sercach ludzi jest On przyciąganiem Ojca ku Jezusowi, Jego gorącym umiłowaniem Syna i wszystkich swych dzieci, Jego obficie udzielaną komunią. W Ciele Chrystusa, i wypływając z Niego, Duch Święty jest jakby niecierpiącym zwłoki pragnieniem Ojca, ażeby człowiek żył. Od tej pory, w tym Ciele, które pokonało granicę śmierci, Duch działa potężnie. On wzbudza w nas odpowiedź na tę swoją różnorodną moc. Wtedy Duch i Kościół tworzą jedno w zadziwiającej «synergii» w liturgii”¹⁹.

Liturgia ukazuje światu niezniszczalne Ciało Jezusa Chrystusa. Ukazuje Tego, w którym zamieszkała Boska Pełnia. Z Jezusa emanuje czyste Światło Trójcy Świętej. Jej przemieniający blask dociera do ludzi poprzez różnorodne dary i moce Ducha Świętego. Pierwszym Jego działaniem jest objawianie Jezusa. Duch Święty oczyszcza ludzki wzrok, oczy naszego serca. Prowadzi do czystego poznania Jezusa przez wiarę. Budzi w człowieku darmowy dar wiary. Sprawia, że chcemy oddać Jezusowi cały nasz byt i coraz bardziej stawać się światłem świata i solą ziemi. Działanie Ducha Świętego dotyka najgłębszych tajemnic śmiertelnej kondycji człowieka, „usiłuje przemienić nas w chwalebne Ciało Pana”²⁰.

Duch Jezusa sprawia, że człowiek mocą sakramentu chrztu staje się dzieckiem Bożym. Wraz z łaską Bożą otrzymuje cnoty wiary, nadziei i miłości. Staje się nowym stworzeniem. Rodzi się na nowo z wody z Ducha Świętego, aby przez niego mogła się ukazać chwała Jezusa innym ludziom. Przez świadectwo wiary ludzi ochrzczonych, Duch Święty gromadzi rozproszone dzieci Boże we wspólnocie Kościoła. Oni włączeni w Mistyczne Ciało Chrystusa, wspierani mocą Parakleta, stają się uczestnikami ewangelizacyjnej misji Kościoła, ponieważ „są sobie wzajemnie oddani w tym samym posłannictwie miłości”²¹.

¹⁸ *Tamże*, s. 90.

¹⁹ *Tamże*, s. 94.

²⁰ *Tamże*, s. 95.

²¹ *Tamże*, s. 96.

Duch Święty objawia Jezusa od wewnątrz. Czyni to w zależności od osobistego zaangażowania każdego chrześcijanina. Działanie Ducha Świętego w Kościele i w jego liturgii jest zawsze takie samo²². Objawia on Jezusa ludziom, ażeby w Niego uwierzyli i dzielili się wiarą z innymi. Działanie Ducha Świętego uzdalnia człowieka do tego, aby ze względu na Chrystusa potrafił „opuścić wszystko”. Chodzi o to, aby rezygnując z rzeczy ważnych w życiu uznać Jezusa za najważniejszego. Tak może się stać tylko wtedy, gdy człowiek w życiu kieruje się miłością. Jezus, odnaleziony przez miłość, daje olśniewającą pewność dobrze obranej drogi do duchowej pełni. Duch Święty „przemienia nas w uczniów i w teologów, nie przez wykład o Bogu, ale przez miłującą wiarę w Chrystusa”²³.

Pedagogia Ducha Świętego jest niewyczerpana, gdyż odkrywanie Jezusa jest wciąż nowe. Na miarę osobistej wiary, Duch Święty będzie prowadził człowieka od jednego nawrócenia do drugiego. Będzie mu objawiał, coraz pełniej, sens Kościoła jako Ciała Chrystusa, aż dokona się egzystencjalne utożsamienie się z Chrystusem. Tak tę rzeczywistość wyraził św. Paweł: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus. Choć nadal prowadzę życie w ciele, jednak obecne życie moje jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie” (Ga 2,20).

Duch Święty, jako źródło światła, uczy ludzi odnajdywania właściwej drogi w ich codzienności. Czyni to przez usposobienie człowieka do modlitwy. „Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami” (Rz 8,26).

Duch Święty jest Uświęcicielem. Jego obecność w czynnościach liturgicznych dokonuje przebóstwienia uczestników liturgii. Przez nich zaś dokonuje odnowy oblicza ziemi. Jean Corbon pisze: „Uczniowie przeżyli przebóstwiający oświecenie na górze Tabor «na miarę ich wiary». Tak się też dzieje z nami teraz, podczas tego przemienienia jakim jest liturgia. Duch Święty przekształca wszystko, czego dotyka, ale Jego działanie będzie tym bardziej przemieniające, im bardziej nasza wiara będzie uboga i oddana. Na tym polega przełomowe wydarzenie liturgii”²⁴. To co dzieje się w liturgii, za sprawą Ducha Świętego jest prawdziwym przejściem, jest naszym przemienieniem. Tak realizuje się w uczestnikach celebracji liturgicznych

²² „Duch Święty «przypomina» tajemnicę Chrystusa nie jako pewną książkę, lecz jako aktualność osobową żywego Słowa: tra dycję (J 14,26; 16,13). Duch Święty realizuje tajemnicę Chrystusa w Jego Ciele, które nie jest tylko przedmiotem wspomnień, lecz także sakramentalną aktualnością Ciała równocześnie zmartwychwstałego i obecnego w świecie (Łk 22,19n; 1Kor 11,24nn). I na tym właśnie polega liturgia”. J. CORBON, *Pamięć*, w: X. LEON-DUFOUR (red.) *Słownik Teologii Biblijnej*, Poznań 1994, s. 641.

²³ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 97.

²⁴ *Tamże*, s. 100.

Pascha Chrystusa, zatem przejście z tego świata do życia Ojca. Jean Corbon mówi o liturgii, że jest ona „uteraźnieniem Paschy”²⁵.

Uświęcające działanie Ducha Świętego dokonuje się nade wszystko we wspólnocie Kościoła. Dynamizm Kościoła jest stymulowany kontemplacją słowa Bożego, zwłaszcza podczas celebracji liturgicznych. Chrystus jest obecny w swoim słowie. „Gdy w Kościele czyta się Pismo święte, wówczas On sam mówi” (KKK 1088). Kontemplacja słowa Bożego prowadzi do komunii z Chrystusem. Komunia sakramentalna jest najpełniejszą, na ziemi, wspólnotą z Nim.

Komunia święta ma zawsze wymiar eklezjalny. W celebracji mszalnej, Duch Święty jednoczy wszystkich, którzy pożywają Ciało i Krew Chrystusa. Wyrazem tej jedności jest słowo „Amen”. Ono oznacza: wierzę, niech się tak stanie. W obrzędzie komunijskim „amen” jest mówione Najświętszemu Ciału Jezusa, narodzonemu z Maryi Dziewicy i umęczonemu za zbawienie ludzi. Jest to także „amen” Jego Ciała mistycznego, czyli Kościołowi. Tych dwóch ciał nie można przyjąć rozłącznie. Ciało mistyczne Chrystusa to konkretni ludzie. Wśród uczestników liturgii może być ktoś, kto sprawia ból, ktoś, kto się nam sprzeciwia, krytykuje nas czy zniesławia. Powiedzieć w tym wypadku „amen” jest trudno, ale to słowo kryje w sobie specjalną łaskę²⁶. Tak „Duch Święty, którego Chrystus – Głowa ciała – wylewa na swoje członki, buduje, ożywia i uświęca Kościół, czyniąc go sakramentem komunii Trójcy Świętej i ludzi” (KKK 747).

Komunia z Chrystusem jest źródłem mocy do dzielenia z innymi ludźmi trosk i ciężaru drogi uświęcenia. Duch Święty uzdalnia uczestników liturgii do bycia sługami wobec siebie. Oni bowiem są „królewskim kapłaństwem” (1P 2,9).

Kościół, jako Ciało komunii, uczestniczy w Jezusowym zbawczym i chwalebnym posłannictwie. Ochrzczeni, współukrzyżowani z Jezusem, przez wierność zobowiązaniom wypływającym z chrztu, doświadczają w wierze radości zmartwychwstania. Żyjąc nadzieją życia wiecznego stają się dla otaczającego świata, dla ludzi i narodów, „duchem ożywiającym”²⁷.

3. Duch Święty – wielkim liturgiem celebracji Eucharystii

Jean Corbon pouczał, że „strumień” liturgii ujawnił się wraz z nadejściem „pełni czasów”, czyli odsłonięciem „tajemnicy mądrości Bożej”. Tę ukrytą przed wiekami mądrość, Bóg przeznaczył ku naszej chwale. A objawił przez Ducha, który

²⁵ Por. J. CORBON, *Pamięć*, s. 641.

²⁶ R. CANTALAMESSA, *Eucharystia nasze uświęcenie. Tajemnica Wieczery Pańskiej*, tłum. A.J. Zebik, Warszawa 2004, s. 47.

²⁷ Por. J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 103.

przenika wszystko (por. 1Kor 2,7-8). Ta tajemnica, to ukrzyżowanie Pana chwały i Jego zwycięstwo nad śmiercią, piekłem i szatanem. Właśnie kenozą Wcielonego Słowa, aż po krzyż, zmartwychwstanie i Jego wniebowstąpienie, stanowi treść liturgii niebiańskiej i ziemskiej. W niej są obecne moce zbawcze. Jezus zawarł je zwłaszcza w sakramentach świętych. Kościół udzielając ich potwierdza, że tą drogą Chrystus wylewa na ludzi swego Ducha. Zdaniem Corbona: „to ona sprawia pojawienie się Kościoła i zapoczątkowuje czasy ostateczne. Ona jest rzeką wody życia, wypływającą z tronu Boga i Baranka, synergią Ducha i Oblubienicy”²⁸. Liturgia poczyna i kształtuje Kościół, Ciało Chrystusa. „W pełni czasu byliśmy wszyscy w Chrystusie; w wypełnieniu się czasów On będzie wszystkim w nas – liturgia w czasach ostatecznych jest ukształtowaniem się «wszystkiego we wszystkim», jest przemianowaniem Ciała Chrystusa”²⁹.

Liturgia jest przede wszystkim Wydarzeniem Chrystusa. Jest Jego misterium, odznaczającym się doniosłością i zbawczą skutecznością³⁰. Liturgia jest nieustannie celebrowana przez Chrystusa w Duchu Świętym. Jest sprawowana wraz z całym Kościołem wobec Ojca. Misterium liturgii, w ujęciu Corbona, „jest rzeką życia i miłości wypływającą spod tronu Boga. Rzeka ta została zamknięta przez grzech pierworodny, ale w misterium Jezusa Chrystusa, zwłaszcza w Jego misterium paschalnym, rzeka ta została na nowo otwarta. Liturgię sprawuje Chrystus, zasiadający po prawicy Ojca. Od zesłania Ducha Świętego misterium liturgii ogarnia Kościół i staje się celebracją, dokonaną przez Chrystusa i przez Kościół”³¹.

Wszyscy odkupieni są zaproszeni, by w niej uczestniczyć. Odczuwający pragnienie wody życia mogą w celebracjach liturgicznych zaczerpnąć tej wody za darmo. Celebracja to specjalny moment łaski. W niej, rzeka wody życia odnawia „drzewo życia” każdego jej uczestnika. Daje prawdziwe życie, bo życie Boże i powoduje jego wzrost.

W sprawowaniu liturgii, a zwłaszcza w celebrowaniu Eucharystii, rola Ducha Świętego jest kluczowa. On najpierw objawia Chrystusa. Dokonuje tego w mszalnej liturgii słowa, gdzie dokonuje się proklamacja Jego Ewangelii. Chrystus mocą Ducha Świętego przemienia chleb i wino w swoje Ciało i Krew. Duch Święty jednoczy we wspólnocie Kościoła wszystkich, którzy weszli we wspólnotę z Chrystusem

²⁸ Greckie słowo *synergia* oznacza «współdziałanie» choć nie oddaje to znaczeniowej głębi tego słowa. Synergia to dla Jean’a Corbon jak zauważa Tomasz Kwiecień: „zjednoczenie działania (energia) Ducha z ludzkim działaniem (energeia), czyli zjednoczenie boskiego «tak» i «tak» ludzkiego – działania Ducha i działania Kościoła”. T. KWIECIEN, *Jean Corbon. Żywe wody liturgii*, s. 68.

²⁹ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 109.

³⁰ Por. T. KWIECIEN, *Jean Corbon. Żywe wody liturgii*, s. 65.

³¹ B. MIGUT, *Liturgiczna perspektywa teologii*, „Roczniki Teologiczne” 65 (2015), z. 8, s. 96.

eucharystycznym. Uczestnicy liturgii, nasyceni Pokarmem dającym życie wieczne, są uzdolnieni, by Jezusa zanieść w swoje środowiska. W ten sposób ludzie dobrej woli, ale pozostający w pewnym dystansie od wspólnoty kościelnej, mogą doświadczyć Bożego błogosławieństwa.

Eucharystia jest „sakramentem sakramentów”. Corbon tłumaczy, że Duch Święty jest jej wielkim liturgiem. To On „otwiera oczy, abyśmy rozpoznali Pana, skupia nasze serca, aby przyjęły Słowo, pogłębia nasz głód, aby napełnił nas Chleb życia, każe nam umierać samym sobie, abyśmy zmartwychwstali z Chrystusem, staje się naszą radością, abyśmy stali się radością Ojca, pozwala, abyśmy z Niego zaczerpnęli, żeby dawać życie naszym braciom”³².

Liturgicznym znakiem obecności Ducha Świętego jest epikleza³³. W liturgii słowa Ojciec daje swoje Słowo, natomiast Duch Święty pobudza jej uczestników do przyjęcia Boskiego Logosu aktem religijnej wiary lub tę wiarę umacnia. Budzi też świadomość, że tak możemy owocnie oczekiwać Pana i przygotować Mu drogę do swego serca. Duch Święty jest, w pewnym sensie, poprzednikiem przychodzącego Słowa, przychodzącego Pana. On, w sobie właściwy sposób, dotyka ludzkiego serca i otwiera je na przyjęcie Dobrej Nowiny. Uzdalnia słuchaczy słowa Bożego do współpracy z Chrystusem Prawdą, w pracy nad sobą i w duchowym wzrastaniu.

Duch Święty poucza swymi natchnieniami, że Jezus puka do naszych drzwi oraz że ich otwarcie stanowi początek naszego nawrócenia. Przyjmując zmartwychwstałego Chrystusa „poznajemy nową radość Jego obecności – nawrócenie otwiera nas na uwielbienie”. Uwielbienie, poucza Jean Corbon, jest wyrazem miłości, gdy jest połączone z metanią serca³⁴. Kiedy liturgia słowa jest celebrowana z wiarą, jej uczestnicy wchodzi w proces duchowej przemiany. Wydarzenie Ewangelii staje się ich udziałem. Oni najpierw słuchają jej świadków. Następnie zmartwychwstały Chrystus głosi prawdę, która duchowo wyzwala człowieka, daje mu pokój i udziela swego Ducha.

Słowa Jezusa nie są tylko pouczeniem. One są Wydarzeniem. Tak się urzeczywistnia Jezusowe: „Mówię i czynię”. Pod działaniem Ducha Świętego wstępuje Słowo

³² J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 140.

³³ „Epiklezą nazywamy przywoływanie Ducha Świętego na osobę lub rzeczy, aby były uświęcone. Ten rodzaj modlitwy realizuje się zwykle przez uroczyste wzywanie Imienia Bożego”, B. NADOLSKI, *Liturgika. Tom IV. Eucharystia*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 1992, s. 190. Konferencja Episkopatu Polski poucza, że epikleza „to szczególne wezwanie, w którym Kościół błaga o zesłanie mocy Ducha Świętego, aby dary złożone na ołtarzu zostały konsekrowane, czyli stały się Ciałem i Krwią Chrystusa, i by niepokalana Hostia, przyjmowana w Komunii świętej, przyczyniła się do zbawienia tych, którzy ją będą spożywać”. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału rzymskiego*, Rzym 2002, Poznań 2004, nr 79.

³⁴ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 142.

Wcielone do serc członków Kościoła. To Słowo, Ojciec „uczynił” ofiarą w ekonomii zbawienia. Zmartwychwstały „teraz” powraca do Ojca w liturgii. Powraca owocując duchowym błogosławieństwem w przybranych dzieciach Bożych. „Słowo rwie się do przodu i zmierza ku swej komunii – na tym właśnie polega celebracja, «liturgia» słowa”³⁵.

Kolejna synergia Ducha i Kościoła w anaforze eucharystycznej zmierza, by Pascha Jezusa stała się paschą uczestników celebracji mszalnej. Celem tego momentu celebracji nie jest jednak powtarzanie czynów zbawczych Chrystusa, lecz ich sakramentalne uobecnienie. Bierzemy w nim udział „po to, abyśmy mogli być obecni dla Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego; po to, by On mógł wypełnić w nas, członkach swojego Ciała, to co sam przeżył raz na zawsze”³⁶. W anaforze eucharystycznej, w której celebruje się wydarzenie Paschy „wypełnia się Ewangelia, Duch «wznosi nasze serca», aby dać nam udział we wniebowstąpieniu Pana, w tym radosnym powrocie do Ojca, gdzie wszelka rzeczywistość, która jest łaską, jest wreszcie uwolniona od śmierci i staje się «dziękczynieniem». Modlitwa eucharystyczna, jako „modlitwa wyrażona, nie jest w stanie przekazać tej «ogromnej i cudownej» paschy Słowa i Ducha, zasianej przez Ojca na początku czasów. Ona od tej pory powraca do Niego w Ciele umiłowanego Syna. Dokonuje się to każdego dnia i jest bogata w żniwo Jego życia”³⁷. Stąd w Kościele powszechnym mamy wielkie bogactwo anafor eucharystycznych.

Anamneza liturgiczna upamiętnia wszystkie wielkie dzieła, które dla nas uczynił Trójjedyny Bóg i, jak pisze Jean Carbon „zbiera je w «kielichu Eucharystii»”³⁸. Jest to ognisko miłości, którym jest ciało Pana Jezusa w godzinie Jego Paschy. „W Nim Bóg został całkowicie «wydany» człowiekowi, a człowiek jest wreszcie oddawany swemu Bogu. [...] Nowe Przymierze wypełniło się”. Ofiara miłości wylewająca się odwiecznie w komunii Trójcy, „teraz uświęca na chwałę Ojca to wszystko, co zniszczył grzech człowieka. [...] Ciało wydane i Krew za nas wylana stają się dla nas «lekarstwem nieśmiertelności»”³⁹.

³⁵ *Tamże*, s. 142.

³⁶ *Tamże*, s. 143.

³⁷ *Tamże*, s. 144.

³⁸ „W anamnezie chodzi o przypomnienie sobie przez lud wydarzeń, w których Bóg okazał swą moc. Takie przypomnienie prowokuje do odpowiedniego działania w teraźniejszości, zajęcia postawy wobec drugiego człowieka, realizowania wymagań Przymierza, zachowania sprawiedliwości, przede wszystkim zaś do wychwalania Boga, by na nowo okazał swą wszechmoc” – B. NADOLSKI, *Liturgika. Tom IV. Eucharystia*, Poznań 1992, s. 13. „Spełniając nakaz otrzymany poprzez Apostołów od Chrystusa Pana, Kościół sprawuje pamiętkę samego Chrystusa, wspominając zwłaszcza Jego błogosławioną mękę, chwalebne zmartwychwstanie i wniebowstąpienie”, *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału rzymskiego, Rzym 2002, Poznań 2004*, nr 79e.

³⁹ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 145.

Tym, który czynnie uczestniczy w przeistoczeniu chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa jest Duch Święty. On, w chwili konsekracji eucharystycznej towarzyszy swoją potęgę uświęcenia słowom Jezusa, które wybrzmiewają podczas tej świętej czynności. Jest to istotna funkcja epiklezy. Wydarzenie epiklezy, jak zauważa Jean Corbon, jest związane z błogosławionym darem dla uczestników celebracji mszalne. „Duch Jezusa wnika w śmierć człowieka, ażeby dać mu życie. Wylewa się na każde ciało, które mu się oddaje, a Jego przemieniające działanie pozwala mu mieć udział w zmartwychwstaniu Jezusa; poranione członki są zjednoczone z niezniszczalnym Ciałem i żyją w Nim”⁴⁰.

W liturgii eucharystycznej, Duch Święty prowadzi jej uczestników na ucztę weselną Oblubienicy i Baranka. Ta jest już gotowa. Baranek wywyższony pragnie dać swoje życie tym, którzy przyjdą go spożywać. A spożywając Ciało i Krew Jezusa „stajemy się tym kogo przyjął i w kogo Duch nas przemienił. Owocem Eucharystii, ku któremu zmierza cała potęga wody życia, jest komunია Trójcy Świętej – koinonia”. Jej przeżywanie ma wydać owoc miłości w „liturgii życia”. Światło tej komunii ma moc przemieniać i przebóstwiać pożywających Ciało i Krew paschalnego Baranka. Baranek Boży potwierdza, podczas uczty ofiarnej, że zgładził grzech świata. Biorących w niej udział obdarza swoim pokojem. Jak trafnie zauważa Jean Corbon: „od tej pory mój grzech, moja śmierć, moja pustka rozpaczliwie tęskniąca za miłością, to nieprzeniknione serce, ów obraz, który powinien promieniować blaskiem Jego oblicza – wszystko to nie należy już do mnie. [...] Należymy już do Niego, a On należy do Ojca; będziemy żyć przez Niego, tak jak On żyje przez Ojca”⁴¹.

Zakończenie

Analiza refleksji Jana Corbon o roli Ducha Świętego w liturgii jest pouczająca. Ma charakter refleksji liturgicznej z mocnym akcentem formacyjnym. Liturgia, która uobecnia zbawcze czyny Chrystusa, zawiera potężne i pełne mocy działanie Ducha Świętego. To dzięki Niemu, tłumaczy Corbon, wody rzeki życia Bożego docierają do ludzi. Dokonuje się to przez słowo Boże i sakramenty święte. Te Boże dary zaspokajają duchowe pragnienia człowieka. Wzmacniają też jego tęsknotę za wiecznym przebywaniem z Tym, który odwiecznie nas zaprażył i umiłował.

Dzięki działaniu Ducha Świętego w liturgii dokonuje się proces przebóstwienia ich uczestników. Polega on na upodobnieniu się do Chrystusa, który był posłuszny Ojcu aż do śmierci krzyżowej i miłował wszystkich ludzi, aż do ofiary ze swego życia za ich zbawienie.

⁴⁰ *Tamże*, s. 145-146.

⁴¹ *Tamże*, s. 148.

Duch Święty jest Uświęcicielem. On sprawia, że w Kościele trwa dzieło zbawcze Chrystusa. Ekonomia zbawcza Wcielonego Słowa jest realizacją planu Ojca, który mocą Ducha Świętego obdarowuje świat swoim błogosławieństwem. Zawiera ono dar Bożego życia w doczesności i pragnienie Ojca, by wszyscy grzesznicy, odkupieni przez Chrystusa, zajęli miejsca w Jego domu na całą wieczność.

Liturgia jest szczególnym miejscem działania Ducha Świętego. O Jego obecności w świętych czynnościach liturgicznych świadczy epikleza. Przywoływanie uroczyste Parakleta jest wyrazem wiary, że On, pochodzący od Ojca i Syna, stanowi duszę Kościoła. On ożywia i czyni skutecznymi ewangelizacyjną misję Ludu Bożego oraz misję uświęcenia, która jest realizowana przez sprawowanie sakramentów świętych.

Rzeka wody życia Bożego, ukryta w liturgicznych znakach, jest skutecznie kierowana do konkretnego człowieka⁴². Ten, dzięki wierze, ma pewność, że poczynszy od sakramentu chrztu, zatem od narodzin z wody i z Ducha Świętego, jest pod stałą opieką Uświęciciela. Doświadcza Jego obecności także przez Jego dyskretne natchnienia. Wrażliwość na uświęcające działanie Parakleta i posłuszeństwo Jego natchnieniom czyni osobowość chrześcijańską coraz bardziej epikletyczną. Taką postawę, Jean Corbon nazywa epiklezą serca⁴³.

* * *

STRESZCZENIE

Artykuł jest próbą przybliżenia myśli ks. Jean’a Corbon, cenionego teologa i mistyka, i jego nauczania, uwypuklającego rolę Ducha Świętego, działającego w liturgii, a w szczególności z wielką mocą działającego w Eucharystii. Myśl Jean’a Corbon zawarta w pracy: „Liturgia – źródło wody życia”, jego dogłębna znajomość liturgii, prowadzi nas do pełniejszego zrozumienia, czym jest Eucharystia i co wydarza się w jej kluczowych momentach. Przybliżyła on nam osobę Ducha Świętego, nazwanego wielkim liturgiem Eucharystii oraz Jego przemożne działanie, rozpoczynające w człowieku, dzięki pełnemu w Niej uczestnictwu – jego przebóstwianie. W artykule, autor starał się również ukazać, w oparciu o pracę Jean’a Corbon, jakie jest Źródło, z którego wypływają ożywcze wody życia, „nawadniające” naszą „spękaną ziemię”, sycące niewypowiedzianą tęsknotę człowieka za Bogiem, który nas odwiecznie zapragnął i umiłował.

⁴² Por. M. ZACHARA, *Msza Święta: liturgiczne ABC*, Warszawa 2006, s. 103.

⁴³ J. CORBON, *Liturgia – źródło wody życia*, s. 201.

SUMMARY

*The role of The Holy Spirit in liturgy in the light of work
„Liturgy – the source of living water” by Jean Corbon*

This article attempts to present the underlying idea of Jean Corbon, a priest, a valued theologian and mystic. His teachings emphasize the role of the Holy Spirit working with great power in Liturgy, the Eucharist in particular. Jean Corbon's thought included in his work „Liturgy – the source of living water”, his in-depth understanding of liturgy, leads us to a more thorough understanding of what the Eucharist is and what happens in its key moments. He brings closer the person of the Holy Spirit, called the great liturgist of the Eucharist, as well as His mighty works that initiate the process of human divinisation through the full participation in the Eucharist. In this article, based on Jean Carbon's work, the author also attempts at explaining what the Source of the living water is, the water that „irrigates” our „cracked earth” and fills in the inexpressible human longing for God, who has always loved and desired us.

BIBLIOGRAFIA

- Cantalamesa, R. (2004). *Eucharystia nasze uświęcenie. Tajemnica Wieczery Pańskiej*, tłum. A.J. Zebik. Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek.
- Corbon, J. (2005). *Liturgia – źródło wody życia*. Poznań: W drodze.
- Corbon, J. (1994). Pamięć. W: X. Leon-Dufour (red.), *Słownik Teologii Biblijnej* (639). Poznań: Pallotinum.
- Konferencja Episkopatu Polski (2004). *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału rzymskiego, Rzym 2002*. Poznań: Pallotinum.
- Kongregacja Nauki Wiary (2002). *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Pallotinum.
- Kwiecień, T. (2003). *Błogosławione marnowanie. O Mszy świętej z Ojcem Tomaszem Kwietniem OP rozmawiają Jacek Borkowicz i Ireneusz Cieślik*. Kraków: Znak.
- Kwiecień, T. (2006). Jean Corbon. Żywe wody liturgii. W: J. Majewski, J. Markowski (red.), *Leksykon wielkich teologów XX/XXI wieku*, t. 3 (62-70). Warszawa: Więż.
- Migut, B. (2015). Liturgiczna perspektywa teologii. *Roczniki Teologiczne* 65, z. 8, 91-105.

- Nadolski, B. (1992). *Liturgika. Tom IV. Eucharystia*. Poznań: Pallottinum.
- Porosło, K. (2014). Wpływ teologii liturgii Jeana Corbon na sekcję liturgiczną Katechizmu Kościoła Katolickiego. *Roczniki Teologiczne* 61, z. 8, 133-152.
- Sielepin, A. (2019). Terminologia i metaforyka przestrzeni w liturgii, w: A. Sielepin, J. Superson (red.), *Przestrzeń liturgiczna* (7-32). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II.
- Sobór Watykański II (2012). Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*. W.M. Przybył (red), *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje* (48-78). Poznań: Pallottinum.
- Sobór Watykański II (2012), Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium*. W.M. Przybył (red), *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje* (104-163). Poznań: Pallottinum.
- Zachara, M. (2006). *Msza Święta: liturgiczne ABC*. Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów MIC.